

УДК 636.09:340.134:57.063.8

В.О. УШКАЛОВ, докт. вет. наук, чл.-кор. НААН, професор

О.В. МАЧУСЬКИЙ, канд. вет. наук

В.А. КОВТУН, мол. наук. співробітник

Державний науково-контрольний інститут біотехнології і штамів мікроорганізмів, Київ

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕПОЗИТАРІЮ ДЕРЖАВНОГО НАУКОВО-КОНТРОЛЬНОГО ІНСТИТУТУ БІОТЕХНОЛОГІЇ І ШТАМІВ МІКРООРГАНІЗМІВ

Стрімкий розвиток науки і техніки, а також масове застосування комп'ютерних технологій у повсякденному житті людей сприяли розвитку епохи активної інтелектуальної діяльності. У статті висвітлено нормативно-правове забезпечення діяльності депозитарію Державного науково-контрольного інституту біотехнології і штамів мікроорганізмів. Проаналізовано й обґрунтовано необхідність депонування мікроорганізмів з метою патентної процедури та виробництва ветеринарних імунобіологічних засобів. Показано роль депонування мікроорганізмів у системі захисту права інтелектуальної власності.

За даними Національного інституту стратегічних досліджень при Президенті України, понад 80% ринкової вартості таких компаній, як Walt Disney, Microsoft і P&G, пов'язано з інтелектуальною власністю й нематеріальними активами: знаки для товарів і послуг, патенти, секрети виробництва та ноу-хау. Тобто простежується тенденція зростання фінансової значущості нематеріальних благ.

У процесі наукової діяльності перед кожним ученим-мікробіологом постає проблема авторства виділених ним мікроорганізмів. В Україні право інтелектуальної власності є конституційним. Воно закріплене й гарантується Конституцією України. Відповідно до статті 41 кожен має право володіти, користуватися й розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності. Ніхто не може бути протиправно позбавлений права власності.

Однак дана норма виникла не випадково. Право інтелектуальної власності отримало стрімкий розвиток за рахунок швидкої індустріалізації й необхідності захисту отриманих результатів наукової діяльності. Так, 20 березня 1883 р. у Парижі було підписано «Паризьку конвенцію про охорону промислової власності». За час існування цієї конвенції її переглядали сім

разів (востаннє – 2 жовтня 1979 р.). Відповідно до цієї конвенції країни, які її підписали, утворили Союз з охорони промислової власності. Її об'єктами було визначено патенти на винаходи, корисні моделі, промислові зразки, товарні знаки, знаки обслуговування, фірмові найменування та вказівки про походження чи найменування місця походження, а також припинення недобросовісної конкуренції. Україна приєдналася до зазначеної конвенції 25 грудня 1991 р., підписавши декларацію, що передбачена статтею 28 Стокгольмського акту щодо Міжнародного суду.

Основним нормативно-правовим актом, який регулює суспільні відносини в галузі права інтелектуальної власності, є Цивільний кодекс України (ЦКУ). Книга четверта ЦКУ присвячена праву інтелектуальної власності. Безпосередньо в статті 418 подано визначення права інтелектуальної власності: «...це право особи на результат інтелектуальної, творчої діяльності або на інший об'єкт права інтелектуальної власності...». До об'єктів права інтелектуальної власності належать літературні та художні твори; комп'ютерні програми; компіляції даних (бази даних); виконання; фонограми, відеограми, передачі організацій мовлення; наукові відкриття; винаходи, корисні

моделі, промислові зразки; компонування інтегральних мікросхем; раціоналізаторські пропозиції; сорти рослин, породи тварин; комерційні (фірмові) найменування, торговельні марки (знаки для товарів і послуг), географічні означення; комерційні таємниці.

Кожна особа має право звернутися до суду за захистом свого права інтелектуальної власності (ст. 432 ЦКУ). Суд у випадках та в порядку, встановлених законом, може прийняти рішення, зокрема про застосування негайних заходів щодо запобігання порушенню права інтелектуальної власності й збереження відповідних доказів; зупинення пропуску через митний кордон України товарів, імпорт чи експорт яких здійснюється з порушенням права інтелектуальної власності; вилучення з цивільного обороту товарів, виготовлених або введених у цивільний оборот з порушенням права інтелектуальної власності та знищення таких товарів; вилучення з цивільного обороту матеріалів і знарядь, які використовувалися переважно для виготовлення товарів з порушенням права інтелектуальної власності або вилучення та знищення таких матеріалів і знарядь; застосування разового грошового стягнення замість відшкодування збитків за неправомірне використання об'єкта права інтелектуальної власності. Розмір стягнення визначається відповідно до закону з урахуванням вини особи та інших обставин, що мають істотне значення; опублікування в засобах масової інформації відомостей про порушення права інтелектуальної власності й зміст судового рішення щодо такого порушення.

Пунктом 4 статті 6 Закону України «Про охорону прав на винаходи і ко-

нізмів з метою патентної процедури. Відповідно до Будапештського договору його держави-учасниці утворюють Союз з міжнародного депонування мікроорганізмів для здійснення патентної процедури. На основі цього договору постановою Кабінету Міністрів України «Про державну систему депонування штамів мікроорганізмів» від 12 жовтня 1994 р. № 705 сформовано систему депонування й затверджено перелік депозитаріїв, які проводять депонування штамів мікроорганізмів з метою патентної процедури. До їх числа входять: депозитарії Інституту мікробіології та вірусології ім. Д.К. Заболотного Національної академії наук України (мікроорганізми непатогенні для людини і (або) тварин, непатогенні для рослин або фітопатогенні), депозитарії Київського науково-дослідного інституту епідеміології та інфекційних хвороб Міністерства охорони здоров'я України (мікроорганізми патогенні для людини); депозитарії Державного науково-контрольного інституту біотехнології і штамів мікроорганізмів (мікроорганізми патогенні для тварин). Щодо роботи всіх перелічених вище депозитаріїв діє «Інструкція про порядок депонування в Україні штамів мікроорганізмів з метою здійснення патентної процедури», затверджена спільним наказом Держпатенту України та Національної академії наук України від 26 червня 1995 р. № 106/115, якою визначається процедура депонування штамів мікроорганізмів, основні права й обов'язки депозитарію і депозитора, а в додатках наведено типові зразки паспорта на штам, який депонується.

заявки та датою одержання такого дозволу, але не більше

ніж на 5 років. Цією ж статтею визначено, що об'єктом винаходу (корисної моделі), правова охорона якому надається згідно з Законом, може бути: продукт (пристрій, речовина, штам мікроорганізму, культура клітин рослини та тварини тощо); процес (спосіб), а також нове застосування відомого процесу чи продукту.

Паризька конвенція стала підґрунтям для підписання 28 квітня 1977 р. у Будапешті договору про міжнародне визнання депонування мікроорга-

нізмів з метою патентної процедури. Відповідно до Будапештського договору його держави-учасниці утворюють Союз з міжнародного депонування мікроорганізмів для здійснення патентної процедури. На основі цього договору постановою Кабінету Міністрів України «Про державну систему депонування штамів мікроорганізмів» від 12 жовтня 1994 р. № 705 сформовано систему депонування й затверджено перелік депозитаріїв, які проводять депонування штамів мікроорганізмів з метою патентної процедури. До їх числа входять: депозитарії Інституту мікробіології та вірусології ім. Д.К. Заболотного Національної академії наук України (мікроорганізми непатогенні для людини і (або) тварин, непатогенні для рослин або фітопатогенні), депозитарії Київського науково-дослідного інституту епідеміології та інфекційних хвороб Міністерства охорони здоров'я України (мікроорганізми патогенні для людини); депозитарії Державного науково-контрольного інституту біотехнології і штамів мікроорганізмів (мікроорганізми патогенні для тварин). Щодо роботи всіх перелічених вище депозитаріїв діє «Інструкція про порядок депонування в Україні штамів мікроорганізмів з метою здійснення патентної процедури», затверджена спільним наказом Держпатенту України та Національної академії наук України від 26 червня 1995 р. № 106/115, якою визначається процедура депонування штамів мікроорганізмів, основні права й обов'язки депозитарію і депозитора, а в додатках наведено типові зразки паспорта на штам, який депонується.

Пунктом 7 статті 12 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» визначено, що опис винаходу (корисної моделі) повинен викладатися у визначеному порядку і розкривати суть винаходу (корисної моделі) настільки ясно і повно, щоб його зміг здійснити фахівець у зазначеній галузі.

Пунктом 1.3. «Інструкції про порядок депонування в Україні штамів мікроорганізмів з метою здійснення

патентної процедури» визначено, що депонування з метою патентної процедури необхідне лише тоді, коли винахід стосується конкретного штаму мікроорганізму або коли для здійснення винаходу потрібен саме цей штам; при цьому винахід може бути визнаний як переданий суспільству лише тоді, коли суспільство може мати доступ до цього штаму. Якщо для здійснення винаходу необхідне використання штаму мікроорганізму, який доступний суспільству (тобто штам уже депоновано), потреба в процедурі депонування відпадає, при цьому заявник (депозитор) у заявці на винахід зазначає, що будь-яка зацікавлена особа може одержати потрібний штам мікроорганізму в депозитарії, зазначивши номер, за яким він зберігається. Якщо для здійснення винаходу необхідне використання штаму мікроорганізму, який є власністю винахідника і недоступний суспільству, процедура депонування обов'язкова. Отже, депонування мікроорганізму є невід'ємною частиною патентної процедури і необхідне для розкриття суті винаходу повною мірою.

Відповідно до пункту 3 «Положення про державну реєстрацію ветеринарних препаратів, кормових добавок, преміксів та готових кормів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 21 листопада 2007 р. № 1349, під час реєстрації вітчизняного ветеринарного засобу заявник повинен депонувати штами мікроорганізмів, які використовуються при виробництві та контролі якості такого засобу. При цьому депозитор керується «Правилами депонування вакцинних, актуальних і контрольних штамів мікроорганізмів», затвердженими наказом Головного державного інспектора ветеринарної медицини України від 12 березня 2001 р. № 27. Ці правила описують процедуру депонування з метою виробництва ветеринарних засобів, яка відрізняється необхідністю надання специфічної сироватки на кожен штам, а також терміном депонування – до 5 років (п. 4 ст. 6 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі»).

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШОЇ РОБОТИ

1. Отже, в Україні діє система депонування штамів мікроорганізмів, і для цього існує нормативно-правове підґрунтя. У галузі ветеринарії прописано дві процедури депонування: з метою патентної процедури та з метою виробництва ветеринарних імунобіологічних засобів. Термін депонування з метою патентної процедури становить 30 років, а з метою виробництва – 5 років.

2. Вбачаються необхідними перегляд і вдосконалення нормативно-правової документації, що регламентує депонування, з метою виробництва в частині контролю за використанням виробничих штамів та захистом прав інтелектуальної власності під час виробництва ветеринарних імунобіологічних засобів.

СПИСОК

ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. **Будапештський договір** про міжнародне визнання депонування мікроорганізмів з метою патентної процедури, підписаний 28 квітня 1977 р. у Будапешті [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_039. – Назва з екрану.
2. **Закон** України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» від 15 грудня 1993 р. № 3687-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3687-12>. – Назва з екрану.
3. **Інструкція** про порядок депонування в Україні штамів мікроорганізмів з метою здійснення патентної процедури [Електронний ресурс] / Затверджено наказом Держпатенту України та Національної академії наук України від 26 червня 1995 р. № 106/115. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/20286-95>. – Назва з екрану.
4. **Конституція** України [Електронний ресурс] від 28 червня 1996 р. (зі змінами і доповненнями). – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>. – Назва з екрану.
5. **Паризька конвенція** про охорону промислової власності від 20 березня 1883 р. (укр./рос.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_123. – Назва з екрану.
6. **Правила** депонування вакцинних, актуаль-

них і контрольних штамів мікроорганізмів / Затверджено наказом Головного державного інспектора ветеринарної медицини України від 12 березня 2001 р. № 27.

7. **Постанова** Кабінету Міністрів України «Про державну систему депонування штамів мікроорганізмів» від 12 жовтня 1994 р. № 705 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/705-94-п>. – Назва з екрану.
8. **Цивільний кодекс** України [Електронний ресурс] від 16 січня 2003 р. № 435-IV. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15>. – Назва з екрану.

Одержано 3.03.2014

Нормативно-правовое регулирование деятельности депозитария Государственного научно-контрольного института биотехнологии и штаммов микроорганизмов. В.А. Ушкалов, А.В. Мачуский, В.А. Ковтун

Стремительное развитие науки и техники, а также массовое применение компьютерных технологий в повседневной жизни людей способствовали развитию эпохи активной интеллектуальной деятельности. В статье освещено нормативно-правовое обеспечение деятельности депозитария Государственного научно-контрольного института биотехнологии и штаммов микроорганизмов. Проанализирована и обоснована необходимость депонирования с целью патентной процедуры и производства ветеринарных иммунобиологических средств. Показана роль депонирования микроорганизмов в системе защиты права интеллектуальной собственности.

Legal Regulation for Depository for State Scientific Control Institute of Biotechnology and Strains of Microorganisms. V.O. Ushkalov, O.V. Machus'kyi, V.A. Kovtun

The rapid development of science and technology, as well as the widespread use of computer technology in the daily lives of people contributed to the development of active era of intellectual activity. In the article shown the regulatory support of the Depository State Scientific Control Institute of Biotechnology and Strains of Microorganisms. An analysis of the rationale for the deposit and the purposes of patent procedure and the purpose of production of immunological veterinary drugs. The role of the Deposit of microorganisms in the protection of intellectual property rights. ◉